

Raport științific

privind implementarea proiectului în perioada ianuarie – decembrie 2019

Comunități, statute și ideologie politică în Dacia romană

CSI DACIA

PN-III-P4-ID-PCE-2016-0255

Conform planului de realizare propus inițial, perioada pentru care se face actuala raportare (lunile 1-12) a vizat activități ce țin de toate cele 4 obiective ale proiectului, respectiv:

1. Sporirea cunoștințelor legate de comunități în Imperiul Roman, formele și structurile lor interne (**O1 A2**; lunile 24-30);
2. Analiza comunităților din Dacia (**O2 A3**; lunile 24-30; **O2 A 4**; lunile 12-24; **O2 A5**; lunile 18-30; **O2 A6**; lunile 18-30; **O2 A7**; lunile 13-30)
3. Diseminarea rezultatelor și dezvoltarea unei laturi educaționale (**O3 A1, O3 A2**; lunile 3-30);
4. Dezvoltarea și prezentarea modelului de analiză a comunităților romane (**O4A1; O4A2**; lunile 24-30).

Mai precis, în perioada ianuarie – decembrie 2019 ce corespunde fazei finale a proiectului (lunile 18-30), activitatea echipei s-a concentrat (pe baza analizei surselor epigrafice) asupra: analizei instituțiilor politice locale (**O2A4**; lunile 12-24), a sistemului juridic roman și a surselor literare, aducându-se și analogii relevante (spre exemplu din Hispania).

Tot în cadrul acestei perioade atenția s-a concentrat și asupra structurilor asociative locale și a rețelelor acestora (**O2 A5**; lunile 18-30). În acest sens, practic s-a făcut o nouă evaluare a materialului epigrafic cu privire la asociații, fiind adusă la zi informația regăsită în lucrarea de referință a lui R. Ardevan, *Viața municipală în Dacia*

romană, 1998, cu o concentrare însă și asupra analizelor de rețele ale membrilor asociațiilor (rețele cu precădere familiale sau profesionale).

După etapa inițială de colectare a materialului epigrafic, în această perioadă s-a trecut la realizarea de analize încrucișate pentru a înțelege mai bine structurile interne ale comunităților din Dacia. Sursele epigrafice, corelate cu sursele literare antice, precum și cu exegezele și istoriografia deja existente, au fost analizate critic pentru o mai bună înțelegere a lor. Colectarea surselor epigrafice precum și folosirea unor programe precum Gephy, sau platforma Intergraph, a dus la posibilitatea realizării unor analize de rețele, în cazul acelor indivizi (cu precădere aparținători ai elitei) care dau dovada unor rețele familiale, profesionale și sociale mai extinse (**O2A6**; lunile 18-30).

În continuarea activității din anul trecut calendaristic, și în 2019 echipa (cu precădere prof. dr. Ioan Piso, conf. dr. Sorin Nemeti, lect. dr. Carmen Fenechiu) s-a concentrat asupra ideologiei imperiale drept componentă primară și definitorie a așezărilor romane. Din păcate, în privința cultului imperial, materialul epigrafic și arheologic este extrem de limitativ (până la inexistent) în cazul multor localități, atât urbane, cât și rurale. În aceste condiții, analizele detaliate s-au realizat pe comunitățile mari, realizându-se analize de rețea a preoților atestați în provincie (și în toată zona dunăreană, din motive de contextualizare).

Pornind de la aceste resurse cantitative și calitative, au fost realizate analize calitative suplimentare (**O1 A 1**; lunile 24-30), care au facilitat realizarea mini-monografiilor (**O2 A3**; lunile 24-30) prin intermediul cărora au fost sintetizate elementele definitorii existente cu privire la așezări atestate epigrafic din Dacia. Importanța acestor mini-monografii este dată de caracterul sintetic al informației, reunite de către membrii proiectului, accesibilitatea lor online, precum și georeferențierea așezărilor.

Diseminarea rezultatelor (**O3 A1**, **O3 A2**; lunile 3-30) a reprezentat o activitate continuă a echipei de cercetare, materializată în lunile 18-30 prin publicarea de studii specifice în reviste de profil, sau în volume apărute la edituri de prestigiu, prin participarea la conferințe, dar și prin organizarea de ateliere și secțiuni specifice în cadrul conferințelor (a se vedea mai jos).

Urmărirea axelor tematice de cercetare reiese și din livrabilele echipei din intervalul temporal menționat. Astfel, pornind de la un nivel macro al cercetării,

membrii au abordat pentru început subiecte precum încadrarea istoriei și arheologiei Daciei în istoria Romană în lumina ultimelor cercetări, abordare necesară pentru contextualizarea problemei specifice de cercetare. Acesta din urmă a fost analizată din mai multe perspective: astfel echipa s-a concentrat atât pe anumite comunități de imigranți din Dacia, cât și pe religia acestora, dar și pe reconstituiri prosopografice punctuale.

Unul dintre rezultatele cele mai semnificative ale acestor acumulări bibliografice sunt fișele monografice de comunități, dar baza documentară a fost constant folosită de către membrii echipei și pentru scrierea de studii și articole și implicit diseminarea rezultatelor acestei cercetări (după cum se poate vedea în listele de livrabile din anii anteriori, dar și din lista specifică pentru 2019).

Fișele monografice. Unul dintre aspectele interesante ale acestei cercetări este tocmai multitudinea abordărilor posibile la care subiectul se pretează. O comunitate poate fi o așezare, sau poate fi un grup uman; grupul uman poate co-exista într-o formă asociativă, se poate regăsi în jurul unui cult religios sau poate avea etnia ca factor de coeziune. Comunitatea poate fi identificată arheologic (o așezare, o necropolă/zonă a unei necropole) sau epigrafic și trebuie definită în termeni adecvați, care să îi surprindă natura și să redea complexitatea situațiilor posibile.

În acest context teoretic și metodologic am dezvoltat mini-monografiile, unul dintre rezultatele cele mai importante ale proiectului de față (**O2A3**). Ca urmare a structurii realizate, modelul poate fi ulterior implementat pentru studiul altor comunități din alte provincii. Mini-monografiile sintetizează informațiile disponibile despre așezările rurale și urbane din Dacia. Starea și nivelul sintezelor privind așezările din Dacia, cu o serie, din păcate destul de restrânsă, de excepții notabile, sunt extrem de nesatisfăcătoare, iar informațiile cruciale referitoare la o așezare sunt de multe ori foarte greu de identificat în bibliografie. Astfel, mini-monografiile au forma unui tabel sintetic, de unde să poată fi extrasă cu mare ușurință informația, urmat de câteva precizări și o bibliografie. În prezent, fișele monografice sunt disponibile pe site-ul proiectului (<http://hiphi.ubbcluj.ro/Community-statutes-ideology/>). În etapele de diseminare, în care am prezentat structura și conținutul fișelor, aceste mini-monografii au fost considerate de către specialiști drept extrem de utile și aceasta mai ales datorită faptului că reunesc și uniformizează într-o formă sintetică, informații de primă importanță asupra comunităților locale, informații care anterior nu au fost reunite și care sunt de cele mai multe ori disipate într-o varietate de publicații. Prin urmare, fișele

reprezintă în momentul de față puncte de pornire pentru cercetări conexe, facilitând accesul la o informație anterior dispersată, facilitând de asemenea și identificarea bibliografiei de bază pentru fiecare comunitate.

Precum în anul 2018 și în 2019 au fost susținute ateliere/ seminarii pentru un grup de studenți-doctoranzi interesați de istoria Daciei romane, cu scopul de a promova noi modele și direcții de cercetare și de a încuraja cercetarea comunităților din această provincie. Acest obiectiv a reprezentat componenta educativă a proiectului adresată unui public alcătuit din posibili viitori cercetători.

Pentru a rezuma componenta științifică a proiectului menționăm doar o parte dintre livrabilele care în 2019 au dus la îndeplinirea obiectivelor, astfel pe de-o parte avem articolele care au dus la: la analiza specifică a anumitor comunități (Piso [et al.] 2019, 295-296; Nemeti 2019, sub tipar); la analiza culturii materiale specifice (Piso [et al.] 2019; Piso, Varga 2019, sub tipar), iar pe de altă parte la analiza specificităților religioase ale comunităților (Piso 2019, sub tipar; Csaba, Boda 2019), la redarea unor aspecte ce țin de *epigraphic habit* (Fenechiu 2019, sub tipar), sau la recrearea pericolelor cu care se confruntă comunitățile (Varga, Pázsint 2019, 49-58).

Per total diseminarea s-a realizat prin intermediul publicațiilor (1 carte de autor principal, 1 carte de co-autor, 7 articole), dar și prin intermediul organizării (2 conferințe co-organizate de către toți sau unii membri ai echipei) și participării în cadrul unor conferințe (11) naționale și internaționale, în cadrul cărora diferite aspecte ale cercetării echipei au fost scoase în evidență, precum și proiectul propriu-zis. Nu în ultimul rând, menționăm faptul că pentru a asigura o formare profesională continuă colaboratorilor tineri s-a încurajat și susținut participarea lor la ateliere de formare. În acest sens menționăm participarea doctorandei Annamária – Izabella Pázsint, în cadrul atelierului „Latin Epigraphy in the Roman World. Researching, Editing and Enhancing the Value of Inscriptions”, atelier organizat la Madrid și Alcalá de Henares (20-22 Februarie 2019), de către Casa de Velázquez și Universitatea din Alcalá, dar și participarea aceleiași doctorande și a post doctorandei Rada Varga la atelierul de formare în tehnici digitale „Nodegoat”, organizat în cadrul UBB (27 noiembrie 2019).

Pentru atingerea **ultimului obiectiv (O4)**, cel de a asigura un model aplicabil altor comunități din Imperiu, și cel de a stimula alte cercetări similare, s-au făcut următorii pași: au fost prezentate aspecte componente ale proiectului în cadrul unor instituții străine (instituțiile în cadrul cărora s-au desfășurat mobilități de cercetare;

O4A1), acest pas având un rol important nu doar în diseminare, ci și în cristalizarea sau consolidarea viitoarelor direcții de cercetare și în dezvoltarea unei rețele de specialiști în domeniu. În ceea ce privește organizarea workshop-ului tematic propus (**O4A2**), care să îi reunească pe specialiștii interesați de domeniu, datorită specificului metodologiei și al caracterului rezultatelor obținute, precum și din dorința de a asigura o mai mare vizibilitate și deci un mai mare impact proiectului, am considerat mai utilă integrarea acestui obiectiv în cadrul a patru evenimente științifice, trei desfășurate la Cluj (iunie 2018, iulie 2019, noiembrie 2019), iar unul desfășurat la Debrecen în luna octombrie 2019, pentru a acoperi o categorie mai variată de specialiști din domeniu.

Astfel, atât conferința: *Digital Humanities and Data Visualization* (Cluj, România, 28-29 Noiembrie 2019), cât și atelierul „Nodegoat” (27 noiembrie 2019) au reprezentat oportunități excelente de a prezenta componentele digitale ale proiectului în fața unor experți din domeniu, care au oferit și un feed-back constructiv asupra proiectului.

Menționăm de asemenea organizarea de către membrii echipei a acelor ateliere și conferințe axate pe anumite aspecte particulare ale comunităților din Dacia, astfel am abordat două subiecte definitorii în viața comunităților romane: religia și componenta militară. Menționăm în primul rând organizarea prestigiosului The XVIth Workshop F.E.R.C.AN. (Fontes Epigraphici Religionum Celticarum ANtiquarum) (Cluj, 5-7 iulie 2019), dar și conferința *Defending the polis – defending the empire. The Ancient Greek and Roman Military Strategy and the Inscriptions (Epigraphic Roundtable)* (Debrecen, Ungaria, 17-18 octombrie 2019); aceasta din urmă a reprezentat prilejul de a disemina și a dezbate subiectul, în faza sa finală, colegilor din Ungaria, care sunt la rândul lor interesați de aceste abordări provinciale ale comunităților; colaborarea cu aceștia pe plan științific fiind o tradiție pe care încercăm să o menținem datorită rezultatelor științifice semnificative derivate din aceasta.

Astfel, considerăm că obiectivele și activitățile specifice proiectului Comunități, statute și ideologie politică în Dacia romană CSI DACIA (PN-III-P4-ID-PCE-2016-0255) au fost îndeplinite cu succes conform planului de lucru și în anul 2019, prin implicarea eficientă a tuturor membrilor echipei, rezultatele fiind validate de către reprezentanți ai comunității științifice naționale și internaționale. Reacțiile asupra definirii și propunerii unui model de cercetare pentru studiul comunităților au fost apreciative în comunitatea științifică națională și internațională, fiind astfel validat

modelul de cercetare propus și ducând la potențiale alte colaborări care să îl dezvolte, aplicându-l și altor spații geografice. Îndeplinirea cu succes a acestei etape a contribuit și la validarea proiectului și a impactului scontat.